

Sport en bewegen in de buurt

➔ Hoofdstuk 4

Caroline van Lindert

Het programma 'Sport en Bewegen in de Buurt' (SBB) is in 2012 van start gegaan en zit vol in de uitvoering. Met het programma wil het kabinet realiseren dat voor iedere Nederlander die dat wil een passend sport- en beweegaanbod in de eigen buurt aanwezig is. Twee van de belangrijkste instrumenten hiertoe zijn de Sportimpuls met subsidiemogelijkheden voor lokale projecten, en de financiering van 2.900 fte combinatiefuncties/buurtssportcoaches. Stimuleren van de lokale samenwerking staat centraal in het programma. SBB is met 'Veilig Sport Klimaat' een van de twee grote breedtesportprogramma's van het Ministerie van VWS. Rondom dit programma zijn het afgelopen jaar diverse interessante onderzoeksprojecten uitgevoerd.

Specifieke doelgroepen

De SCP-rapportage *Met zorg ouder worden* van Van Campen et al. (2013) past in een traditie van SCP-rapportages over het zorggebruik en de kwaliteit van leven van ouderen. Aanleiding waren de veranderingen die het kabinet nastreeft in de langdurige zorg en ondersteuning voor ouderen en de onzekerheid over de gevolgen

daarvan voor bijvoorbeeld kwetsbare ouderen. Aan de hand van zorgtrajecten die ouderen doorlopen, hebben de onderzoekers patronen aan het licht gebracht in het gebruik van zorg. De auteurs hebben zes profielen van 65-plussers onderscheiden. Zorggebruik, beschikbare hulpbronnen (opleiding, inkomen, sociaal netwerk) en ingrijpende levensgebeurtenissen van ouderen verschillen per profiel. Zo is er bijvoorbeeld een grote relatief jonge en vitale groep ouderen (31% van de 65-plussers) die in de onderzochte tien jaar geringe zorg en ondersteuning ontving. Een (kleine) groep (13%) bestaat uit zeer kwetsbare thuiswoners met een hoge sterftekans. De auteurs doen aanbevelingen om bijvoorbeeld de instroom van ouderen in de Awbz te beperken, bijvoorbeeld door ouderen te ondersteunen op verschillende gebieden (zoals bij het in stand houden van hun sociale netwerk). Hoewel het geen onderwerp is in de studie, ligt hier mogelijk een rol weggelegd voor buurtsportcoaches.

Dat er niet altijd alleen met zorg over ouderen hoeft te worden gesproken blijkt uit het factsheet van Elling (2013) *50-plussers en sport*. In dit onderzoek komt naar voren dat ouderen in de afgelopen jaren sportiever zijn geworden. Ouderen beseffen terdege dat sporten goed voor ze is, lichaamsbeweging en gezondheid zijn de belangrijkste motieven om deel te nemen. Lichamelijke problemen en ziekte blijven echter zwaarwegende redenen om niet aan sport te doen.

Over de doelgroep kinderen verschenen het afgelopen jaar twee publicaties. Reijgersberg en Van der Poel (2013) vergeleken in opdracht van de gemeente Den Haag de aanpak in deze gemeente, Amsterdam en Rotterdam om kinderen uit 'arme' gezinnen te laten deelnemen aan sport. In de drie gemeenten worden daarvoor verschillende regelingen gebruikt, zoals het Jeugdsportfonds, een kortingspas voor gezinnen met lage inkomens en vergoedingen van sportattributen. Ongeveer een op de vier kinderen komt in de drie gemeenten in aanmerking voor de regelingen. Het onderzoek levert geen overtuigende redenen op waarom de gemeente Den Haag zou moeten afstappen van de huidige regelingen. Belangrijkste conclusie is dat er in de stimulering van sportdeelname onder kinderen niet alleen naar prijs als belemmerende factor moet worden gekeken, maar juist ook naar de rol van ouders, de school en het lokale aanbod.

Een tweede publicatie waarin kinderen een rol spelen, is het proefschrift van De Meij (2013) naar JUMP-in. Deze interventie, bestaande uit schoolsportclubs, bewegingstussendoortjes en een werkboek met opdrachten, heeft tot doel om de sportdeelname en dagelijkse lichamelijke activiteit van basisschoolkinderen te beïnvloeden. Het proefschrift beschrijft de ontwikkeling, effectiviteit en haalbaarheid van JUMP-in. De studie bestond onder andere uit een procesevaluatie en een effectevaluatie. Bijna 3.000 basisschoolkinderen namen aan het onderzoek deel. JUMP-in blijkt succesvol ingebed in het Amsterdams beleid en in de organisatiestructuren van betrokken partijen. Mede daardoor bleek JUMP-in bewezen positief van invloed

op de sportdeelname, vooral onder Marokkaanse en Turkse kinderen. Geen effecten werden er gevonden op de hoeveelheid dagelijkse lichamelijke activiteit en de BMI van onderzochte leerlingen.

Het proefschrift van Ter Haar (2014) gaat in op de dynamiek en complexiteit bij de ontwikkeling en implementatie van beweeginterventies. In dit geval gaat het om de Beweegkuur, ontworpen om de leefstijl van mensen met diabetes en overgewicht te verbeteren. De Beweegkuur was/is een interessante interventie, omdat daarin partijen uit verschillende domeinen en met verschillende belangen en referentiekaders tot samenwerking moesten komen. Ter Haar wijst op het feit dat samenwerking “een complexe, rommelige en chaotische aangelegenheid” blijft. Toeval en veranderende omstandigheden maken dat het een illusie is om te veronderstellen dat samenwerking met blauwdrukken kan worden afgedwongen of gestructureerd, aldus Ter Haar. De complexiteit die Ter Haar beschrijft, is waarschijnlijk typerend voor veel interventies, maar zeker ook voor het werk van buurtsportcoaches, wier taak het immers is om verbindingen te leggen tussen verschillende partijen.

SBB-programma

In het najaar verscheen de eerste *Voortgangsrapportage monitor Sport en Bewegen in de Buurt 2013* (De Jong et al., 2013). Het rapport maakt op hoofdlijnen de voortgang van de verschillende programmaonderdelen zichtbaar. De algemene conclusie luidt dat het programma SBB een groot aantal mensen en partijen in beweging brengt. Het beoogde aantal fte buurtsportcoaches en sportstimuleringsprojecten werd (ruim) gehaald, zij het vaak met vertraging vanwege aanloopproblemen. Het rapport biedt vooral inzicht in de inzet van middelen, uitgevoerde activiteiten en resultaten, en wat minder in de daadwerkelijk bereikte effecten (sport- en beweegdeelname van burgers). Een effectmeting naar de inzet van buurtsportcoaches is inmiddels in voorbereiding. Eerste voorlopige resultaten worden eind 2014 verwacht.

Aan genoemde voortgangsrapportage lagen verschillende rapportages ten grondslag. De *Samenvatting monitor Impuls brede scholen, sport en cultuur 2013* van BMC (Van den Heuvel et al., 2013) geeft de resultaten weer van een jaarlijkse meting onder gemeenten die deelnemen aan de impulsregeling om combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches aan te stellen. Het rapport geeft inzicht in het totale aantal gerealiseerde formatieplaatsen (1.850 fte) van deelnemende gemeenten (377) en een verdeling naar sector (sport, onderwijs, cultuur, overig).

ZonMw biedt als verantwoordelijke voor de aanvraag- en toewijzingsprocedure van de Sportimpuls jaarlijks een overzicht van de opbrengsten van de verschillende rondes van de Sportimpuls. In 2013 leverde dat twee rapportages op: een over de ‘reguliere’ Sportimpuls en een over de Sportimpuls Kinderen sportief op gewicht.

In beide rapportages wordt ingezoomd op het aantal gehonoreerde aanvragen, de verdeling van aanvragen over aandachtsgebieden zoals doelgroepen, aanbod, setting, thema en aangevraagde interventies. In 2013 en 2014 zijn in totaal 337 Sportimpuls-projecten toegekend.

Het Mulier Instituut en Kennispraktijk voerden in 2013 ‘verdiepingsonderzoeken’ uit naar de lokale uitvoering en opbrengsten van de eerste ronde van de Sportimpuls en naar de inzet van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches, beide in opdracht van het Ministerie van VWS. Het eerste onderzoek was vooral kwalitatief van aard en gaf onder andere inzicht in de ervaringen van projecteigenaren met de aanvraagprocedure (tijdrovend maar nuttig), het gebruik van de Menukaart Sportimpuls (positief), de uitvoering van projecten (vertraagd) en het bereiken van doelgroepen (kost meer tijd dan gedacht). Het tweede onderzoek betrof zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek onder professionals en betrokken partners in achttien gemeenten. Daaruit bleek dat lokale partners tevreden zijn met de inzet van de professionals en vinden dat het sportaanbod is verbeterd door hun inzet. Betrokkenen hebben verder de indruk dat het aantal jeugdleden is toegenomen door de komst van de professionals. Het onderzoek is het derde in een reeks. In het najaar van 2014 wordt de tweede rapportage over de Sportimpuls en de vierde rapportage over de combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches verwacht.

Blik vooruit

Volgend jaar zullen er rondom het programma ‘Sport en Bewegen in de Buurt’ wederom nieuwe beleidsmatige rapportages en monitors verschijnen. De Tweede Kamer heeft expliciet gevraagd naar de effectiviteit van de inzet van buurtsportcoaches. In het najaar van 2014 moet een eerste effectmeting verschijnen. Vanuit het NWO-onderzoeksprogramma ‘Sport’ voeren Wageningen Universiteit en UMC Radboud (Nijmegen) de komende jaren onderzoek uit naar het effect van de inzet van buurtsportcoaches op de verbinding tussen sport en zorg. Dit onderzoek zal op termijn twee proefschriften voortbrengen. Vanwege de effectiviteitsvraag (werken de programma’s?) zal de interesse voor onderzoek naar dit thema waarschijnlijk alleen maar toenemen.

Publicaties

- Butter, R. & Verhagen, S. (2014). *De padvinder en het oude vrouwtje. Een pleidooi voor transparante en pluriforme kwaliteit van praktijkgericht onderzoek en aanzet tot integraal prestatie management*. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie (KSI).

- Campen, C. van, Broese van Groenou, M., Deeg, D. & Iedema, J. (2013). *Met zorg ouder worden. Zorgtrajecten van ouderen in tien jaar*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Cevaal, A. & Sluis, A. van der (2013). *Sportimpuls: de eerste ronde. Verdiepingsonderzoek naar de lokale uitvoering en opbrengsten van de Sportimpulsprojecten uit de eerste ronde*. Utrecht/Ede: Mulier Instituut/Kennispraktijk - voor sport, onderwijs en gezondheid.
- Elling, A. (2013). *50-plussers en sport. Motieven, belemmeringen en blessures*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Haar, M. ter (2014). *Communiceren en Improviseren. Omgaan met dynamiek en complexiteit bij de ontwikkeling en implementatie van een gezondheidsinterventie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Heijden, A. von, Leijenhof, M., Hakkers, S. & Hilhorst, J. (2013). *Impuls lokaal bekeken: veelzijdig en van meerwaarde. Verdiepingsonderzoek naar effecten en processen van de inzet van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches*. Utrecht/Ede: Mulier Instituut/Kennispraktijk - voor sport, onderwijs en gezondheid.
- Heuvel, A. van den, Heijkoop, C. & Jong, M. de (2013). *Samenvatting monitor Impuls brede scholen, sport en cultuur 2013 (over 2012). Rapportage 5-meting eerste tranche gemeenten, 4-meting tweede tranche gemeenten, 3-meting derde tranche gemeenten, 2-meting vierde tranche gemeenten, 1-meting vijfde tranche gemeenten*. Amersfoort: BMC Onderzoek.
- Jong, M. de, Lindert, C. van & Poel, H. van der (2013). *Voortgangsrapportage monitor Sport en Bewegen in de Buurt, 2013*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Meij, J. de (2013). *JUMP-in, development and evaluation of an intervention to promote sports participation and physical activity in children*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Reijgersberg, N. & Poel, H. van der (2013). *Bevorderen sportdeelname 'arme' kinderen in Den Haag. Een vergelijking van de aanpak in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam om kinderen uit 'arme' gezinnen te laten deelnemen aan sport*. Utrecht: Mulier Instituut.
- ZonMw (2013). *Sportimpuls. Managementrapportage subsidieaanvragen, ronde 2013*. Den Haag: ZonMw.
- ZonMw (2013). *Sportimpuls Kinderen sportief op gewicht. Subsidieaanvragen, ronde 2013*. Den Haag: ZonMw.

Masterscripties

- Evers-de Wit, S. (2013). *Communities on the Move. Development of a tool to measure effectiveness on a collective level*. Wageningen: Wageningen Universiteit, Health & Society.
- Haasnoot, M. (2013). *De sportcombinatiefunctionaris: als stimulans tot samenwerken? Kwalitatief onderzoek naar de verwachtingen en ervaringen evenals de valkuilen en succesfactoren van de betrokken partijen (de gemeente, de sportverenigingen, de vakdocenten bewegingsonderwijs en de combinatiefunctionarissen) ten opzichte van de sportcombinatiefunctionaris in Almere*. Eindhoven: Fontys Sporthogeschool, Master of Sports.
- Lepoutre, N. (2013). *Economische evaluatie van een community based beweeginterventie, zoals Communities in Beweging op individueel- en programmaniveau*. Wageningen: Wageningen Universiteit, Management Economics and Consumer Studies.
- Middelkamp, H. (2013). *De realisatie van de Impuls brede scholen, sport en cultuur: het Rijk en de gemeenten, wie is van wie afhankelijk?* Utrecht: Universiteit Utrecht, Master Sportbeleid en Sportmanagement.
- Oosterloo, N. (2013). *Lokale samenwerking: maatschappelijk gedreven? Een kwalitatief onderzoek naar de opstartfase van een lokale interorganisatorische samenwerking binnen de Sportimpuls*. Utrecht: Universiteit Utrecht, Master Sportbeleid en Sportmanagement.
- Sikkema, D. (2013). *Bewegen zonder grenzen. Onderzoek naar interetnisch contact onder vrouwen op de sportschool en in de wijk*. Utrecht: Universiteit Utrecht, Sociale geografie & planologie.
- Wilde, J. de (2013). *Teamwork in een andere formatie met nieuwe spelers. De Sportimpuls als door het Rijk geïnitieerde samenwerking bekeken vanuit de netwerkbenadering van governance*. Utrecht: Universiteit Utrecht, Master Sportbeleid en Sportmanagement.